

El tancament dels centres educatius de menors i joves Montilivi i Els Til·lers

Arran que el mes de maig de 2012 el Departament de Justícia anunciés el tancament dels centres educatius de menors i joves Montilivi i Els Til·lers, el Síndic va iniciar una actuació d'ofici per conèixer l'abast d'aquesta mesura i els efectes que podia tenir en els drets dels menors.

El Síndic també va rebre queixes de professionals de la judicatura i de l'àmbit socioeducatiu, que exposaven el desacord amb el tancament d'aquests recursos pels efectes que podia tenir en la qualitat de la intervenció que es duu a terme amb els menors, i també de diversos menors ingressats al centre educatiu Montilivi.

En una de les queixes rebudes es feia referència, a més, a la suposada adopció de mesures adreçades a disminuir el nombre de menors i joves ingressats en centres, en concret a un increment de les derivacions de joves de divuit anys que compleixen mesura en règim tancat a centres penitenciaris, i també a la suposada existència d'instruccions per evitar l'ingrés en centres de menors que compleixen una mesura de llibertat vigilada.

L'increment de menors internats en un mateix espai físic pot comportar una alteració en el clima i el funcionament dels centres

El juliol de 2012 el Departament de Justícia va facilitar al Síndic un primer informe en què s'anunciava el tancament dels centres Montilivi i Til·lers, s'informava dels criteris tinguts en compte per adoptar aquesta decisió i es facilitava informació respecte d'altres qüestions demanades pel Síndic. Posteriorment, el Departament de Justícia va trametre al Síndic un segon informe, en què s'assenyalava que s'havia produït un canvi en les decisions, i s'havia decidit ajustar el nombre de places del centre Montilivi, que passaria de dues unitats a una amb una capacitat de dotze places, prescindir del pis d'inserció de Girona i mantenir oberta la unitat terapèutica del centre Els Til·lers, mentre que la resta d'unitats quedarien suprimides.

La reducció de places en aquests centres es compensa amb una ampliació de la capacitat del centre Can Lluçà, que duplica la seva capacitat; de L'Alzina, que incrementa el nombre de places en gai-

rebé un 30%, i d'El Segre, que passa de 36-42 a 45 places.

El Departament de Justícia feia referència a quatre motius per fonamentar aquestes decisions: la disminució progressiva del nombre de menors internats que s'observa des de l'any 2009 i que s'ha consolidat durant l'any 2012; l'estat d'algunes de les infraestructures d'aquests dos centres, que seran, precisament, les que es deixaran d'utilitzar; la necessitat de racionalitzar la despesa en l'actual conjuntura econòmica i pressupostària i, finalment, la conveniència de donar un nou impuls als programes de medi obert i de mediació per prevenir la reincidència delictiva.

Amb relació a aquestes consideracions, cal fer palès que el Síndic ha constatat situacions de sobreocupació en determinats centres, i aquestes dades es confirmen amb les visites realitzades pel Síndic als centres durant l'any 2011 i 2012, per mitjà de les quals s'ha pogut observar que els centres Til·lers, Montilivi i Can Lluçà estaven per damunt de la seva capacitat. D'altra banda, l'increment de places en altres centres pot tenir un fort impacte en el tipus d'atenció que reben els menors i entren clarament en contradicció amb el model de justícia de menors que propugna la Convenció i el nostre marc normatiu, ja que s'allunyen de les recomanacions internacionals (que propugnen centres petits) perquè agrupen els menors en pocs centres de gran capacitat. Així, les Regles de l'Assemblea General de Nacions Unides per a la protecció dels menors privats de llibertat recomanen que "el nombre de menors ingressats als centres tancats sigui prou reduït perquè el tractament pugui tenir caràcter individual" (30), i també que s'estableixin "petits centres de detenció i s'integrin en l'entorn social, econòmic i cultural de la comunitat".

La dimensió dels centres de justícia juvenil pot dificultar una intervenció educativa individualitzada

Pel que fa a la intervenció, la dimensió dels centres de justícia juvenil també pot tenir una incidència negativa en la intervenció educativa que es duu a terme amb els menors i en el caràcter individualitzat que ha de tenir, tal com estableix la Llei 27/2001, de justícia juvenil. Així, el caràcter individualitzat de la intervenció pot quedar afectat per la grandària dels centres, tot i que es mantingui la ràtio de professionals, ja que l'atenció individualitzada es contraposa a la

massificació i ha de permetre la relació afectiva i educativa amb els menors i joves perquè es puguin reinserir.

Altres drets que poden resultar afectats per les mesures són els relacionats amb el dret a la intimitat dels menors. El marc normatiu reconeix el dret a la intimitat en totes les situacions, i les recomanacions formulades per les Regles de les Nacions Unides per a la protecció dels menors privats de llibertat estableixen que el disseny dels centres de justícia juvenil ha de tenir degudament en compte la necessitat d'intimitat de l'infant, i també estableixen que els locals per dormir han de consistir en dormitoris per a petits grups o en dormitoris individuals, tenint presents les normes del lloc. En el cas del centre Can Llupià, el Síndic va poder observar que l'augment de capacitat es duu a terme duplicant el nombre de menors i joves que ocupen les habitacions, que passen de dos nois a quatre, mitjançant la utilització de lliteres. L'espai disponible no sembla suficient des del punt de vista del dret a la intimitat i a tenir un espai propi amb les seves pertinences, tenint en compte que els menors i els joves resideixen al centre i hi poden fer llargues estades, en funció de la mesura establerta judicialment, que pot ser d'anys. El Reial

decret 1774/2004, de 30 de juliol, pel qual s'aprova el Reglament de la Llei orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal dels menors, estableix que "el menor internat ocupa, com a norma general, una habitació individual". D'altra banda, la major concentració d'adolescents i joves pot obligar a adoptar més mesures de seguretat i, en aquest sentit, fer que l'objectiu de seguretat prevalgui respecte d'una contenció més educativa i el principi de similitud amb la vida quotidiana que ha de regir els centres.

El Síndic ha recomanat al Departament de Justícia que se suspengui la decisió de tancar el centre Els Til·lers i de reduir les places al centre Montilivi, mentre no es pugui fer efectiva la creació de nous centres o la realització de les millores considerades necessàries en l'estructura d'aquests; que es reconsideri la decisió d'ampliar la capacitat dels centres educatius de menors del Departament de Justícia Can Llupià, El Segre i L'Alzina, de manera que aquests puguin mantenir la seva capacitat actual, i que es garanteixi el caràcter educatiu individualitzat de la intervenció amb els menors en centres. També ha demanat que es mantingui l'impuls als programes de medi obert i de mediació per prevenir la reincidència.

Queixa 04182/2012

El Síndic va rebre una queixa d'un professional de la justícia de menors que exposava el desacord amb el tancament dels centres Montilivi i Til·lers. En la queixa s'exposava que aquesta mesura posava en perill el model de justícia juvenil, basat en la reeducació i la reinserció dels joves, l'atenció individualitzada, pioner a l'Estat espanyol i amb resultats òptims. En la queixa rebuda es recordava que els centres de justícia juvenil compleixen una funció de control social davant les infraccions dels joves menors d'edat penal i una funció d'educació i de reinserció.

S'assenyalava que la reinserció i l'educació dels joves no ha d'estar supeditada a criteris econòmics, i es recordava que la Llei 14/2010, de 27 de maig, sobre els drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència, estableix el principi de prioritat pressupostària per a les activitats de promoció i reinserció dels infants i els adolescents. El professional que s'adreçava al Síndic també exposava la preocupació perquè el tancament de centres podia comportar la sobresaturació dels existents, i això dificultaria l'atenció individualitzada i fomentaria la conflictivitat. En aquest sentit, recordava la necessitat d'evitar exportar el sistema penitenciari al de justícia juvenil.

Així mateix, s'al·ludia al fet que l'ocupació dels centres té caràcter cíclic, i res no feia preveure que el nombre de joves ingressats als centres no tornés a augmentar. Així mateix, el tancament d'aquests centres allunya el menor de la proximitat al seu territori, la qual cosa en dificulta la reinserció. Després d'estudiar la informació rebuda, el Síndic ha recomanat al Departament de Justícia:

1. Que se suspengui la decisió de tancar el centre Els Til·lers i de reduir les places al centre Montilivi, mentre no es pugui fer efectiva la creació de nous centres o la realització de les millores considerades necessàries en l'estructura d'aquests.
2. Que es reconsideri la decisió d'ampliar la capacitat dels centres educatius de menors del Departament de Justícia Can Llupià, El Segre i L'Alzina, de manera que aquests puguin mantenir la seva capacitat actual.
3. Que es mantingui l'impuls als programes de medi obert i de mediació per prevenir la reincidència.
4. Que es garanteixi el caràcter educatiu individualitzat de la intervenció amb els menors en centres.